

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Історичний факультет

Кафедра політології та соціології

Дипломна робота магістра

з теми: «Інформаційна безпека держави в сучасних умовах»

Виконала: студентка 2 курсу

Pb1-M16 групи

Спеціальності 052 Політологія

Котляр Аліна Юріївна

Керівник: Маркітантов В.Ю.,

кандидат

політичних наук, доцент

кафедри політології та

соціології

Рецензент: Стецюк В.Б.,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри історії України

Кам'янець-Подільський

2018

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження інформаційної безпеки у сучасній науці.....	8
1.1. Інформаційна безпека держави як складова національної безпеки	8
1.2 Інформаційна безпека в контексті інформаційної інфраструктури та політики держави.....	18
Висновок до розділу.....	26
Розділ 2. Міжнародний стан інформаційної безпеки.	29
2.1. Забезпечення інформаційної безпеки Європейського союзу.....	29
2.2. Система забезпечення інформаційної безпеки США.....	38
Висновок до розділу.....	43
Розділ 3. Інформаційна безпека України	45
3.1 Сучасний стан національного інформаційного простору України	45
3.2 Інформаційна складова російської військової агресії проти України	66
Висновок до розділу.....	75
Висновки	77
Список використаних джерел.....	81

Вступ

Актуальність роботи.

Проблеми у сфері інформаційних відносин, формування інформаційних ресурсів і користування ними загострюються внаслідок політичного й економічного протиборства держав. На сьогодні жодна держава не в змозі захистити себе, використовуючи лише військово-технічні засоби. Безпека дедалі більше стає комплексним завданням, яке включає політичні, економічні, інформаційні та інші заходи. Успішно виконувати це завдання вдається завдяки оптимальному застосуванню усіх форм та засобів протиборства, включаючи й інформаційне. Нині в багатьох економічно розвинутих державах відбувається об'єднання в одне ціле сил та засобів інформаційного впливу, призначених для досягнення воєнних, ідеологічних і політичних цілей.

Рівень розвитку та безпека інформаційного середовища, які є одними з найвагоміших факторів у всіх сферах державної безпеки, активно впливають на стан політичної, економічної та інших складових державної безпеки країни. У зв'язку з цим доцільно розглядати інформаційну безпеку як складову сфери державної безпеки. Водночас, інформаційна безпека є самостійною складовою державної безпеки і в цьому проявляється її двоїстий характер.

Тому для будь-якої держави є актуальним питання формування власного інформаційного простору та інформаційної політики відповідно інформаційним загрозам та ресурсів якими володіє держава.

Для розкриття сутності та змісту інформаційної безпеки важливим є зв'язок останньої із інформаційною політикою держави. Основною метою політики інформаційної безпеки держави є управління реальними та потенційними загрозами та небезпеками з метою створення необхідних умов для задоволення інформаційних потреб людини та громадянина, а також реалізації національних інтересів.

Поява й активізації загроз в інформаційній сфері, передусім від ведення інформаційних війн, суттєво підвищує роль і значення інформаційної безпеки

в системі національної безпеки України. В умовах російсько-українського збройного конфлікту передову роль відіграє інформаційна складова, тому питання інформаційної безпеки та протидії інформаційній агресії є першочерговою умовою збереження державного суверенітету та залучення міжнародної підтримки. Ситуацію ускладнює той факт, що від проголошення незалежності Україна не надавала належного значення будівництву національного інформаційного простору. Відсутність чіткої інформаційної інфраструктури в Україні, дала змогу Росії реалізовувати весь наявний інформаційно-пропагандистський ресурс що формувався протягом тривалого часу, як підґрунтя окупаційним діям на території України. З 2014 року Україна намагається виробити механізми протистояння інформаційній війні, однак вразливість національного інформаційного простору вимагає не лише детального вивчення, але й залучення широкого спектру ресурсів, як матеріально-технічних, так і кваліфікованих кадрових.

Питання дослідження інформаційної безпеки та її забезпечення перебувають у центрі уваги учених. Зокрема питання етимології «інформаційної безпеки» та її складової у контексті національної безпеки є основним предметом дослідження у працях І.В.Клименка, Є.О.Ралдугіна, Г. В. Певцова, А.А.Тер-Акопова, М.П. Хрипкова. Правова складова інформаційної безпеки держави розглядається у працях О.В.Манжая, В.І. Ярочкіної, С.В.Грищака, А.М.Кузменка, М.В.Тарасенка, а також законах, підзаконних актах, міжнародних договорах та конвенціях.

Інформаційна політика як основа забезпечення національного суверенітету знаходить відображення у працях В.П.Горбуліної, І.А.Арістова, Г.Г.Почепцова, О.В.Голубоцького, Я.О. Жаліла та ін.

Інформаційну складову російсько-українського військового конфлікту досліджено в роботах П.П.Гай-Нижника, О.А.Лазоренка, В.К. Конаха, Г.Г. Почепцова, В.Ф. Ткача. Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених. Нормативно-правовою основою

дослідження вітчизняне та міжнародне законодавство, закони та підзаконні нормативно-правові акти та Доктрина інформаційної безпеки України.

Існуючі на сьогодні дослідження у сфері обраної тематики присвячені як окремим, так і комплексним аспектам інформаційної безпеки, інформаційної війни та пропаганди. Разом із тим, значна частина розгляду й вирішенню питань інформаційної безпеки держав має публіцистичний характер. Саме тому, теоретична розробленість обраної теми, її наукова новизна, значущість та актуальність на сьогодні має особливий зміст та значення.

Мета роботи полягає у дослідженні інформаційної безпеки як ґрунтовної складової національної безпеки та як самостійного елементу забезпечення державного суверенітету.

Для досягнення поставленої мети в необхідно вирішити такі основні **завдання**:

1) Визначити поняття «інформаційна безпека», як складової національної безпеки держави, її значимість в процесі реалізації стратегії національної безпеки;

2) З'ясувати роль інформаційної безпеки у сферах життєдіяльності особи, суспільства та держави;

3) Дослідити особливості забезпечення інформаційної безпеки в контексті інформаційної політики держави та інформаційної інфраструктури;

4) Проаналізувати інформаційну безпеку Європейського союзу та США;

5) Дати оцінку сучасному стану національному інформаційного простору України;

6) Дослідити основні загрози інформаційної безпеки у ході російської військової агресії проти України;

Об'єктом дослідження інформаційне середовище як основа забезпечення державного суверенітету та міжнародного потенціалу країн у сучасних умовах.

Предметом дослідження є сучасний стан та значення інформаційної безпеки, її роль у забезпеченні національної безпеки держави.

Методи дослідження. Методи дослідження обрано з урахуванням мети і завдань дослідження, його об'єкта і предмета. Методологічною основою є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів та прийомів пізнання, які в комплексі використано для вирішення поставлених завдань. Так, використовуючи метод термінологічного та системного аналізу було проаналізовано варіації поняття «інформаційна безпека», «інформаційний простір», «інформаційна інфраструктура» та ін. Структурно- функціональний метод був використаний з метою визначення та опису складових елементів інформаційної безпеки: об'єкта, суб'єкта, основні критерії та завдання в межах національної безпеки. Порівняльний метод надав можливість визначити юридичні основи інформаційної безпеки як на вітчизняному просторі, так і в межах міжнародних відносин. Метод аналізу в поєднанні з дедуктивним методом були покладені в основу дослідження, забезпечивши об'єктивне вирішення поставлених завдань дослідження.

Наукова новизна полягає у тому, що робота містить наукові положення та науковообґрунтовані результати у галузі інформаційної безпеки що розв'язують важливу наукову проблему – практичні засади впливу інформаційної складової на національну безпеку держави в сучасних умовах. Також набуло подальшого розвитку дослідження елементів системи забезпечення інформаційної безпеки України у процесі протистояння інформаційній агресії з боку РФ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені результати дослідження може бути використано у:

- науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження окремих проблем, пов'язаних із розв'язанням питань інформаційної безпеки як в рамках України, так і в цілому на міжнародній арені.

- освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Політологія», «міжнародне право», «національна безпека» та ін.

- правозастосовній діяльності – у ході практичної діяльності з забезпечення інформаційного права.

Апробація результатів дипломної роботи. Результати дослідження були апробовані на студентській науково-практичній конференції (квітень 2017 р, м.Кам'янець-Подільський) та XVII Студентських Європейських читань «Європейська безпека:Український вимір»(18 травня 2017р., м.Київ).

Публікації на тему магістерської дипломної роботи. Результати дипломної роботи подані до друку у збірник студентських наукових робіт “Політія”(«Інформаційна зброя в умовах російсько-українського військового конфлікту») , а також збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м.Маріуполь, 9 червня 2017р. – Маріуполь: ДонДУУ, 2017. – с.281 (09.06.2017 р.)(А.Ю.Котляр, В.Ю.Маркітантов «Контрпропаганда в умовах гібридної війни»)

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної роботи – 89ст., обсяг основного тексту – 80ст., список використаних джерел складає 71 назву.

Висновки

Отже, національна безпека як важлива функція кожної держави, покликана гарантувати сприятливі умови для життя і продуктивної діяльності громадянам, державних інститутів, захищати життєво важливі інтереси людини, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Поняття «Інформаційна безпека» виступає як стан захищеності інформаційного простору, який забезпечує його формування і розвиток в інтересах громадян, організацій і держави в цілому, захист від неправомірного зовнішнього і внутрішнього втручання; стан інформаційної інфраструктури, процесів, за яких інформація використовується суворо за призначенням і не впливає негативно на інформаційну чи інші системи як самої держави, так і інших країн при її використанні.

Необхідний рівень інформаційної безпеки держави забезпечується сукупністю політичних, економічних, організаційних заходів, спрямованих на попередження, виявлення й нейтралізацію тих обставин, факторів і дій, які можуть завдати збитків чи зашкодити реалізації інформаційних прав, потреб та інтересів країни і її громадян.

Державна політика інформаційної безпеки визначається пріоритетністю національних інтересів, системою небезпек і загроз і здійснюється шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм в інформаційній сфері відповідно до чинного законодавства.

Оскільки саме через інформаційне середовище найчастіше здійснюються загрози національній безпеці в різних сферах діяльності держави. Глобальна інформатизація і розвиток Інтернету привели до того, що інформаційна інфраструктура країни і національних інформаційних ресурсів виявилися досить уразливими об'єктами впливу з боку іноземних держав, терористичних організацій, кримінальних груп і окремих зловмисників.

Ефективно протистояти інформаційним загрозам у сучасних умовах може лише добре організована державна система забезпечення інформаційної

безпеки, що повинна здійснюватися при повній взаємодії всіх державних органів, недержавних структур і громадян.

Відсутність системи забезпечення інформаційної безпеки унеможливує надійне забезпечення не лише інформаційної, а й національної безпеки. Головне призначення цієї системи полягає у досягненні цілей національної безпеки в інформаційній сфері, а отже основною функцією даної системи є забезпечення збалансованого існування інтересів особи, суспільства і держави в інформаційній сфері. Тому вирішення проблеми інформаційної безпеки має здійснюватися шляхом:

- створення повнофункціональної інформаційної інфраструктури держави та забезпечення захисту її критичних елементів;
- підвищення рівня координації діяльності державних органів щодо виявлення, оцінки і прогнозування загроз інформаційній безпеці, запобігання таким загрозам та забезпечення ліквідації їх наслідків, здійснення міжнародного співробітництва з цих питань;
- вдосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення інформаційної безпеки, зокрема захисту інформаційних ресурсів, протидії комп'ютерній злочинності, захисту персональних даних, а також правоохоронної діяльності в інформаційній сфері;
- розгортання та розвитку Національної системи конфіденційного зв'язку як сучасної захищеної транспортної основи, здатної інтегрувати територіально розподілені інформаційні системи, в яких обробляється конфіденційна інформація.

Останні роки продемонстрували чітку залежність процесів стабілізації/дестабілізації сучасних держав від того чи іншого функціонування їх інформаційних інфраструктур. Тому інформаційна безпека полягає в аналізі загроз, які можуть виникнути в інформаційній сфері, і створенні умов для запобігання їхньому виникненню. У першу чергу це стосується різноманітних технічних аспектів передавання й обробки інформації.

Нові виклики і загрози в інформаційній сфері спонукали провідні країни до розробки програм захисту інформаційної інфраструктури та підготовки до дій у відповідь. Найбільш активно у цьому плані працюють США, де послідовно ведеться розробка стратегії і тактики застосування інформаційної зброї, а інформаційно – аналітичні центри працюють над виробленням сценаріїв розвитку майбутніх подій, моделюванням геополітичних процесів, моніторингом і збором максимально повних даних стосовно держав, які потенційно можуть загрожувати США.

Європейське співтовариство відмічає, що інформаційна безпека стає ключовим фактором у розвитку інформаційного суспільства. Основна мета країн ЄС - забезпечити громадян, бізнес, державні адміністрації доступною і надійною інформацією про мережеву та інформаційну безпеку.

в рамках ЄС інформаційна безпека розглядається, насамперед, як такий стан інформаційних мереж і систем, що забезпечує достатній рівень захисту цілісності, доступності й конфіденційності інформації та належний рівень протидії зовнішнім негативним впливам. Відповідно одним з пріоритетів політики країн ЄС в сфері інформаційної безпеки є розробка і впровадження програм та різних технічних засобів, які дозволяють підтримувати певний рівень захисту інформаційно-комунікаційних технологій. Поряд з цим, значна увага в рамках ЄС приділяється правовим засадам інформаційної безпеки, що передбачає розробку нормативно-правових актів, які б встановлювали перелік злочинів, пов'язаних із інформаційними технологіями, й визначали відповідну кримінальну відповідальність. Іншим пріоритетом політики ЄС є інформаційна безпека громадян. По суті це високий рівень обізнаності громадськості щодо ризиків та загроз, пов'язаних з інформаційними технологіями, та щодо способів захисту своїх інформаційних систем/мереж від небажаних впливів.

Агресивне проникнення інформаційних технологій в усі сфери життєвоважливих інтересів особистості, суспільства і держави привело до того, що в даний час усе більш актуального характеру набуває забезпечення

інформаційної безпеки України як невід'ємного елемента її національної безпеки, а захист інформації перетворюється в одне із пріоритетних державних завдань. Однак, з 2014 року інформаційній сфері в Україні стало приділятися значно більше уваги з боку керівництва держави. Підтвердженням цього, зокрема, стало створення спеціального центрального органу виконавчої влади – Міністерства інформаційної політики. Між тим, якісна робота в інформаційній сфері потребує вивчення та узагальнення кращого закордонного досвіду. Адже багато розвинених країн протягом десятиріччя відпрацьовували принципи та підходи діяльності держави щодо регулювання та розвитку свого інформаційного простору.

Сьогодні в Україні розробляється концепція державної інформаційної політики, а також концепція інформаційної безпеки, що є необхідним елементом в інформаційному протистоянні з РФ. Однак, попри намагання Україна все ж не в змозі повноцінно обороняти власне інформаційне поле наявними ресурсами. За 4 роки активного інформаційного протиборства, Україною було вироблено здебільшого теоретичну основу збереження інформаційної безпеки, відсутність матеріального та достатнього кадрового забезпечення не дає можливість практичної її реалізації.

Тому, варто наголосити на беззаперечній необхідності подальшого дослідження та напрацювання матеріально-інформаційної бази з питань забезпечення інформаційної безпеки держави в сучасних умовах. Адже будь-яка форма міжнародного протистояння неможлива без інформаційної складової. Саме це і виступає основою у забезпеченні національної безпеки держави, та запорукою міжнародного балансу.

Список використаних джерел

1. Communication from the Commission on Critical Information Infrastructure Protection: Protecting Europe from large scale cyber-attacks and disruptions: enhancing preparedness, security and resilience. COM (2009)149 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/information_society/policy/nis/strategy/activities/ciip/index_en.htm
2. Communication from the Commission: Towards a general policy on the fight against cyber crime. Brussels, 22.5.2007. COM(2007) 267 final. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0267en01
3. Safer Internet Programme. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/policy/programme/current_prog/index_en.htm
4. А.В.Скоробагатько ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://int-konf.org/konf042013/246-skorobagatko-a-v-nformacyna-bezpeka-v-nformacynomu-prostor.html>
5. Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин ; [ред. кол.: Губерський Л.В. (гол. ред.) та ін.]. – Київ : Київський університет Виш. 88, ч. 1. – 2010. – 294 с
6. Американський досвід розвитку національної інформаційної інфраструктури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16330826/politologiya/amerikanskiy_dosvid_rozvitku_natsionalnoyi_informatsiynoyi_infrastrukturi
7. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення! / Ю. Бабенко[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>.

8. В Україні розроблена і прийнята Доктрина інформаційної [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3820536-vsikh-pereviriat-vlada-prydumala-novyi-zakhyst-vid-rf>
9. В. Ф. Коломієць. Міжнародна інформаційна система // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. — К.:Знання України, 2004 — Т.2 — 812с
10. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990—2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. — К.: «МП Леся», 2017. — 332 с.
11. Галамба М. Інформаційна безпека України: поняття, сутність та загрози / М.Галамба, В.Петрик // Юридичний журнал. – 2006. – № 11. – С.11–18
12. Глава держави затвердив Доктрину інформаційної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-zatverdiv-doktrinu-informatsijnoyi-bezpeki-ukr-40190>
13. Горбулин В. Гибридная война: все только начинается.../ В.Горбулин // ZN,UA. – 2016. – 25 марта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/internal/gibridnaya-voyna-vse-tolko-nachinaetsya_.html
14. Державна інформаційна політика формування інформаційного суспільства: зарубіжний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3244:derzhavna-informatsijna-politika-formuvannya-informatsijnogo-suspilstva-zarubizhnij-dosvid&catid=81&Itemid=415
15. Додонов О. Г., Горбачик О. С., Кузнєцова М. Г. Державна інформаційна політика і становлення інформаційного суспільства в Україні. // Стратегічна панорама. — 2002. — № 1. — С. 166—170.
16. Доктрина інформаційної безпеки України – це лише декларація – експерти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28336852.html>

17. Донбас і Крим: ціна повернення: монографія / За заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. – К. : НІСД, 2015. – 474 с
18. Дубов Д.В. Кібербезпека: світові тенденції та виклики для України. Аналітична доповідь / Д.В. Дубов, М.А. Ожеван – К. : НІСД, 2011. – 30 с.
19. Європарламент прийняв резолюцію про посилення боротьби з російською пропагандою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/world/countries/jevroparlament-prijnjav-rezoljutsiju-pro-posilennja-borotbi-z-rosijskoju-propagandoju-285725.html>
20. Європарламент прийняв резолюцію про протидію російській пропаганді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/WORLD/jevroparlament-priyuvav-rezolyuciyu-pro-protidiyu-rosiyskiy-propagandi-225409_.html;
21. Жарков Я.М., Дзюба М.Т., Замаруєва І.В., ін. Інформаційна безпека особистості, суспільства, держави: Підручник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – 274 с.
22. Журавльова І. В., Огурцов В. В. Організація інформаційної мережної інфраструктури управління територіально-адміністративної одиниці (ТАО) в середовищі «електронного уряду» // Зб.наук.пр. Української Академії державного управління при Президентові України. — Харків:УАДУ, 2001. — Ч.2. — С.108 — 112.
23. Забезпечення інформаційної безпеки держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/82887/politologiya/kontseptualni_zasadi_zabezpechennya_informatsiynoyi_bezpeki_derzhavi
24. Забезпечення інформаційної безпеки у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/82888/politologiya/zabezpechennya_informatsiynoyi_bezpeki#62

25. Закон України Про Стратегію національної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>
26. Зернецька О. Інформаційна безпека в інформаційному суспільстві: глобалізаційні загрози та ризики / О.Зернецька // Інформаційне суспільство: Антологія. – К.: ІМВ, 2006. – 315с.
27. Зміст інформаційної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libfree.com/189466719_politologiyaponyattyazmist_informatsiynoyi_bezpeki.html
28. Інформаційна безпека Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/14940511/politologiya/informatsiyana_bezpeka_yevropeyskogo_soyuzu#46
29. Інформаційна війна – зброя масового знищення! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>
30. Інформаційна війна: Росія готується до нової фази протистояння [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://m.censor.net.ua/blogs/5390/informatsiyina_viyina_rosiya_gotuyetsya_do_novoyi_fazy_protystoyannya
31. Інформаційна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/34534/informatika/informatsiyana_politika
32. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії: аналітична доповідь / За заг. ред. А. Баровської. – К. : НІСД, 2016. – 109 с
33. Конах В. К. Сучасні тенденції в захисті національних медіапросторів від російської пропаганди // Стратегічні пріоритети. — Національний інститут стратегічних досліджень, 2016. 132с.
34. Костюк Б. Інформаційна війна проти України і світу. Медіаграмотність проти пропаганди Росії / Б. Костюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28407931.html>.

35. Лазоренко О. А. Інформаційний складник гібридної війни Російської Федерації проти України: тенденції розвитку // Стратегічні пріоритети. — Національний інститут стратегічних досліджень, 2015 10с
36. Левченко О.В. Попередження акцій інформаційного впливу на ранніх стадіях їх підготовки / О.В. Левченко, О.М. Косошов // Перспективи розвитку сучасної науки. Матеріали ІІ Міжнародної конференції (м. Київ, 7 – 8 травня 2015 року). — У 2-х частинах. — Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. — Ч. ІІ. — С. 64–66
37. Левченко О.В. Форми ведення інформаційної боротьби: практичний підхід до понятійного апарату. / О.В. Левченко // Наука і оборона. — 2013. — № 3. — С. 36-40.
38. Ліпкан В.А. Національна безпека України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8280.html>
39. Ліпкан В.А. Поняття на зміст інформаційної безпеки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/52413-1-ponyattya-ta-zmst-nformatsyno-bezpeki.html>
40. Методологія дослідження інформаційної безпеки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5199290/page:4/>
41. Науково-технічний прогрес та економічне зростання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k0962&T=06&lng%20=1&st=0
42. Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання : аналіт. доп. / В. К. Колах. — К. : НІСД, 2014. — 76 с. — (Сер. «Інформаційні стратегії», вип. 2)
43. Нашинець-Наумова А.Ю. Інформаційна безпека: питання правового регулювання: монографія / А.Ю. Нашинець-Наумова. — Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2017. — 168 с).
44. О.В. Олійник Інформаційна безпека США [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/27010/%CE>

45. О. Марушко Проблеми захисту інформаційного простору держави в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:9X6L42-3W04J:ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24671/1/13-40-41.pdf+&cd=32&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>
46. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь) / Лібанова Е.М., Горбулін В.П., Пирожков С.І. та ін.; за ред. Е.М. Лібанової. – К.: НАН України, 2015. – 363 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.idss.org.ua/monografii/2016_dopov_Donbas.
47. Поняття та зміст інформаційної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16850303/politologiya/ponyattya_zmist_informatsiynoyi_bezpeki
48. Поняття та особливості інформаційної політики держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/17190512/politologiya/ponyattya_osoblivosti_informatsiynoyi_politiki_derzhavi
49. Почепцов Г. Пропаганда vs. информационные операции: сходства и различия // Media Sapiens, 17.04.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/propaganda_vs_informatsionnye_operatsii_skhodstva_i_razlichiya/
50. Почепцов Г.Г. - 1.1. Інформаційна політика на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/52043-11-nformatsyna-politika-na-suchasnomu-etap.html>
51. Резнікова О. Оновлення Стратегії національної безпеки України у контексті нових викликів і загроз // О.Резнікова – Віче. – 2015. – № 5. – С.12–22

52. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційнокомунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. - № 17. – ст. 191. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1073-19>
53. С. І. Даниленко, О. М. Флор. Міжнародний інформаційний обмін // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. — К.:Знання України, 2004 — Т.2 — 812с
54. Інформаційна та кібербезпека: соціотехнічний аспект: підручник / [В. Л. Бурячок, В. Б. Толубко, В. О. Хорошко, С. В. Толюпа]; за заг. ред. д-ра техн. наук, професора В. Б. Толубка.— К.: ДУТ, 2015.— 288 с.)
55. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с
56. Сащук Г. Інформаційна безпека в системі забезпечення національної безпеки / Г.Сащук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ukr.net/?go=http%3A%2F%2Fjournal.univ.kiev.ua%2Ftrk%2Fpublikacii%2Fsatshuk_public
57. Горбуліна В.П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / За заг. ред. В.П. Горбуліна. – К. : НІСД, 2017. – 496 с.
58. Система забезпечення інформаційної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12631113/politologiya/sistema_zabezpechennya_informatsiynoyi_bezpeki
59. Система забезпечення національної безпеки США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.student-works.com.ua/kursovi/BJD/1374.html>
60. Соціально-правові основи інформаційної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- http://pidruchniki.com/19970807/politologiya/sutnist_informatsiynoyi_bezpeki_derzhavi_suspilstva_gromadyan
61. Структура загальнодержавної системи забезпечення інформаційної безпеки США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/82890/politologiya/struktura_zagalnoderzhavnoyi_sistem_i_zabezpechennya_informatsiynoyi_bezpeki#37
62. Суть і поняття інформації, інформаційної безпеки, захисту інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1034050251327/ekonomika/sut_ponyattya_informatsiyi_informatsiynoyi_bezpeki_zahistu_informatsiyi
63. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій. Навч. посібник / В.М. Петрик, В.В. Остроухов та ін. – К.: Росава, 2006. – 208 с.
64. Ткач В. Ф. Спецпропаганда як інформаційний складник гібридної війни Росії проти України // Стратегічні пріоритети. — Національний інститут стратегічних досліджень, 2016. 132с
65. Указ Президента України № 453/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 5 травня 2014 року «Про заходи щодо зміцнення національної безпеки України у воєнній сфері» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/17609.html>
66. Характеристика загроз інформаційній безпеці системи державного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studopedia.info/4-1929.html>
67. чи зміниться український інтернет через Доктрину інформбезпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hromadske.ua/posts/doktrina-informacii-noi-bezpeki>
68. Чи справді Україна виграє «інформаційну війну» проти Росії? [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://detector.media/infospace/article/116912/2016-07-17-chi-spravdi-ukraina-vigrac-informatsiinu-viinu-proti-rosii>

69. Що означає «Доктрина інформаційної безпеки України»? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/28337376.html>
70. Юрченко О. М. Засоби інформаційного забезпечення протидії організованій злочинності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://criminology.onua.edu.ua/?p=1252>
71. Яворська Г.М. Феномен гібридної війни / Г.М. Яворська, О.І. Їжак // Світова гібридна війна: український фронт: монографія / Ред. Горбулін В.П. – К.: НІСД, 2017. – С. 15-54.